कांद्याची लागवड

लेखक : जे. एच्. ठोंबरे, बी. ए.

प्रिय शेतकरी बंधूंनों,

आतांपर्यंत आपण बऱ्याच नवीन सुधारलेल्या जातींच्या कड-धान्याविषयीं माहिती मिळविली. आज आपण तुमच्या नेहमीच्या व तुम्हांला मोठ्या प्रमाणांत पैसे मिळवून देणाऱ्या पिकांविषयीं माहिती मिळविणार आहोंत.

आपल्या नासिक जिल्ह्यांत माझ्या मतें पैसे मिळवून देणाऱ्या पिकांपैकीं प्रामुख्यानें ऊंस आणि कांदे हीं दोन पिकें आहेत. ऊंसाची माहिती आपण एकदां वाचली आहे व त्या माहितीनुसार आपण ऊंसाची काळजी घेण्याचें ठरविलें आहे.

आतां आपण नासिक जिल्ह्यांत प्रामुख्यानें होणाऱ्या कांद्याच्या पिकाची माहिती घेणार आहोंत.

नासिक जिल्ह्यांतील नासिक तालुका, पिंपळगांव बसवंत, लासलगांव या भागांत कांदा मोठ्या प्रमाणांत लावला जातो. लासलगांव व पिंपळगांव येथें कांद्याचा फार मोठा व्यापार चालतो. येथें सर्वांत जास्त कांद्याची आवक असते.

मोसम व जमीन

थंड, कोरडी व उष्ण हवा कांद्याला चांगली मानवते. आपण कांद्याची लागवड दोन हंगामांत घेऊं शकतों. बियासाठीं मात्र त्याची लागवड रब्बी हंगामांत करावी लागते. महाराष्ट्रभर कांद्याचीं वर्षांतून दोन पिकें घेतलीं जातात.

कांद्याच्या पिकांसाठीं उत्तम मशागतीची जमीन लागते. पूर्वीचें पीक काढल्यानंतर जमीन चांगली नांगरावी आणि दोन तीन कुळवण्या देऊन चांगली भुसभुशीत करावी. एकरी सुमारें १० ते १५ गाड्या शेणखत अगर कंपोस्ट खत जमिनींत चांगलें मिसळावें. कांद्याचीं रोपें तयार करण्याच्या जमिनीला वीस ते पंचवीस गाड्या शेणखत देणें जरूरीचें असतें.

रोप तयार करणें

कांद्याची प्रथम रोपें तयार करून नंतर त्यांची शेतांत लागण अधिक फायदेशीर असते. त्यामुळें सर्वत्र सारख्या प्रमाणांत लागण होते. सारख्या आकाराचे कांदे मिळतात. आणि जोडकांद्यांचें प्रमाणही कमी राहते. थोड्या जागेंत आणि कमी खर्चांत पुष्कळशीं रोपें तयार करतां येतात. आणि मुख्य शेत मशागतीसाठीं मोकळें राहातें. खरीप पिकासाठीं गादी वाफ्यावर आणि रब्बी पिकासाठीं रोपें सपाट वाफ्यांत तयार करावीत. चांगले आणि स्वच्छ केलेले आणि वाळलेले चार किलो बीं सात ते आठ गुंठ्यांत एका एकरासांठींसाठीं पुरेल इतके रोप करण्यासाठीं पुरेसें होतें. रोपाच्या जागेला साधारणतः शेणखत, राख, सल्फेट ऑफ आमोनिया अगर मिश्रखत देतात. शेणखताचें प्रमाण, किंमत आणि उपलब्धता यानुसार दहा ते तीस गाड्यापर्यंत ठेवावें भरखताबरोबर चाळीस ते ऐंशी किलो अमोनियम सल्फेट कांहीं शेतकरी देतात.

चांगल्याप्रकारें तयार केलेल्या वाफ्यांत बी रोप दाट होणार नाहीं अशी काळजी घेऊन फेकून पेरावें.

कधीं पेरावें ?

वाफ्यात रब्बी हंगामाकरितां बी पेरण्याकरितां नासिक जिल्ह्यांत ऑक्टोबरचा पहिला आठवडा चांगला. इतरत्र तें त्यापूर्वींही पेरावें. रोपें साधारणतः आठ तें तेरा इंच उंचीची पुनर्लागणीसाठीं उत्तम. खरीप कांद्याची सहा ते सात आठवड्यांची आणि रब्बी करतां आठ ते नऊ आठवड्यांची रोपें पुनर्लागणीला चांगली तयार होतात.

रोपें उपटणें

पुनर्लागणीसाठीं वाफ्यांतून रोपें काढण्यापूर्वीं वाफ्यांना पाणी देऊन जमीन नरम करावी म्हणजे बी सहज उपटतां येतील. रोपाची पुनर्लागण सपाट वाफ्यांत अगर सरीमध्ये करतात. सपाट वाफ्यांत लागवड केल्यामुळें सऱ्यांच्या दोन्ही बाजुला लागवड करून येणाऱ्या उत्पादनापेक्षां अधिक उत्पादन मिळतें. सपाट वाफ्याचा आकार सात फूट रुंद आणि वीस फूट लांब इतका अगर त्यापेक्षांही अधिक असूं शकतों.

नासिक जिल्ह्यांत रब्बीची डिसेंबर-मध्यें पहिल्या आठवड्यांत पुनर्लागना केल्यास चांगलें उत्पन्न येतें.

दोन रोपांतील अंतर

लावणीसाठीं रोपांत प्रत्येक ओळीमध्यें पांच इंचाचें आणि ओळीत दोन रोपांमध्यें तीन इंचाचें अंतर रब्बीकरतां ठेवावें. आणि खरीप हंगामामध्यें सहा इंच अंतर दोन ओळीमध्यें आणि चार इंच अतर ओळीमधील दोन रोपांत ठेवावें. अशा प्रकारें पुनर्लागण केल्यानें मध्यम आकाराचे, सारख्या प्रमाणांत पोसलेले कांदे तयार होतात. आणि ते अधिक दिवस टिकतात. तसेंच जोड कांद्याचेंही प्रमाण कमी राहतें कांद्याच्या रोपाला मूळ धरल्यानंतर जास्त पाणी देण्याची जरूरी नसते. त्यानंतर वाढीबरोबर पाण्याचें प्रमाणही वाढतें. कांदे परिपक्व होण्याच्या आगोदर पाणी अधिक लागतें. त्यानंतर कांदे पक्व होत असतांना पाण्याची अवश्यकता साधारण कमी होते. अशा वेळीं पाणी कमी केलें पाहिजे.

वरील माहितीचा उपयोग करून आपण आपल्या चालूं लागवडींत बदल करून अधिक पटीनें कांद्यांचें उत्पादन मिळविलें पाहिजे.

कांद्यांचा बाजार

सहसा कांदा चांगला साधतो परंतु त्यावेळीं असलेल्या बाजारभावा-सर्व गोष्टी अवलंबून असतात. कष्ट करणाऱ्या तुम्हां शेतकऱ्यांना त्याचा योग्य भाव न मिळतां; व्यापारी लोक त्यापासून फायदा मिळवतात.

गेल्या हंगामांत कांदा फारच खालीं गेला होता. बैलगाडीनें बाजारांत नेण्याची किंमत देखील शेतकऱ्याला मिळाली नाहीं. म्हणजे गाडीभाडें मिळणें मुस्कील झालें होतें. परंतु गेल्या दीड महिन्यांत इतका मागील १० वर्षांत भाव नसेल असा ८५ ते ९५ रुपयापर्यंत कांद्यांचा भाव वाढला होता. अशा वेळीं ज्यांनीं कांद्याचा साठा केला होता त्यांना एक रुपयाला एक रुपया मिळाला. परंतु उत्पादन करणाऱ्यांना मात्र तोटा सहन करावा लागला होता.

वरील भावाबद्दल इतर पिकांच्या भावाबाबत देखील मनाला सारखी खटकत राहते. अशा वेळीं शेतकऱ्यांनीं एकत्र येऊन आपल्या आपसांत सहकारी अथवा एकत्रीत पद्धतीनें माल साठवून तो विकावा. मालाचा नफा सरळ कष्ट करणाऱ्या शेतकऱ्यांनाच मिळाला पाहिजे. यासाठीं शेतकरी वर्गानें सावध झालें पाहिजे. मागच्या हंगामाचा अनुभव लक्षांत घेवून शेतकऱ्यानें आपले धोरण धूर्तपणें ठरवावें हीच माझी सर्व शेतकरी बंधूंना विनंती आहे. ●●

शुद्ध आणि निर्धोक
पाण्यासाठीं
तुम्हांला हवी एक नलिकाविहीर ...
टयूबवेल
आणि टयूबवेल हवी असेल तर ...
तुम्हांला आमची गरज आहे !
• ४ इंची बोर एका दिवसांत १४ रुपये फूट दरानें पुरें करण्यांत येतें.
: लिहा अगर फोनवर बोला :
महाराष्ट्र प्रबोधन सेवा मंडळ
शेती सेंटर, गंगापूररोड, मराठा हायस्कूल पलीकडें
नासिक २ : दूरध्वनी : ३२७५

लेखक : प्रभाकर बी. राहाणे

खास निधीचा उपयोग !

एका वाङ्मय मंडळांत एका वक्त्याचें भाषण ठेवण्यांत आलें होतें. व्याख्यानाच्या शेवटीं मंडळाच्या चिटणीसानें वक्त्याला चेक देऊं केला. परंतु वक्त्यानें तो घेण्याचें नाकारलें व एखाद्या चांगल्या कामाकरितां वापरण्यास सांगितलें. "आमच्या खास निधींत तो दाखल केल्यास तुमची कांहीं हरकत नाहीं ना ?" चिटणीसानें सवाल केला.

बिलकूल नाहीं. तो खास निधी कशासाठीं आहे ?" वक्त्यानें कुतुहलानें विचारलें. "पुढील वर्षीं अधिक चांगला वक्ता बोलावितां यावा म्हणून !"

... तर किती चांगलं झालं असतं !

इंग्रजी भाषेंतील सुप्रसिद्ध लेखक डॉ. जॉन्सन यांची ही गोष्ट ! एकदां एका व्यक्तीनें त्यांना व्हायोलिन ऐकवण्याची इच्छा दर्शविली. जॉन्सनला ऐकण्याची मुळींच इच्छा नव्हती. परंतु त्या वादकाच्या अति आग्रहास्तव त्यांना त्याचें म्हणणें मान्य करावें लागलें. बराच वेळ व्हायोलीन वादन केल्यावर ती व्यक्ति मोठ्या अभिमानानें जॉन्सनला म्हणाली, "पाहिलत, व्हायोलीन वाजविणें किती कठीण काम आहे तें !"

"बरोबर आहे." डॉ. जॉन्सन म्हणाले. "कठीण तर खरंच, परंतु त्यापेक्षां तें अगदींच अशक्य असतं तर किती चांगलं झालं असतं !"

नामी तोड !

एका विमा कंपनींत काऊंटरवर काम करणारी एक सुंदर तरुणी वेळीं अवेळीं कधींपण झोपत असे. यामुळें तिचा अधिकारी एकदां चांगलाच रागावला व त्यानें मॅनेजरला बोलावून त्या तरुणीला कामावरून काढून टाकण्यास सांगितलें. यावर मॅनेजर म्हणाला, "तसं आपल्याला करतां येणार नाहीं. शिवाय सध्यां हिची आपल्या जरुरी आहे. तिला तुम्ही अशीच झोप द्या आणि तिच्यासमोर एक बोर्ड लिहून ठेवा. बोर्डावर असें लिहिलेलें असेल, "आपला विमा उतरविल्यानंतर आपण सुद्धां इतक्याच समधानानें झोप घेऊं शकतों !"

सविस्तर खुलासा।

मुंबईंतली फॅशनेबल तरुणी आयुष्यांत प्रथमच एका शेतमळ्यावर गेली होती. "उहूहू ! किती विचित्र गाय ही ? हिला शिंगं कां नाहींत ?" शेतकऱ्यानें धीमेपणानें उत्तर दिलें, "गाईला शिंगं नसण्याची पुष्कळ कारणं असतात. कांहीं गाईंना जन्माच्या वेळीं शिंगं नसतात. तीं बऱ्याच वर्षांनीं येतात. कांहीं गाईंचीं शिंगं कांपून टाकतात, तर कांहीं गाईंच्या जाती बिनशिंगाच्या असतात. इतरही कारणांनीं गाईंना शिंगे असत नाहींत. पण या गाईला शिंगें नसण्याचं मुख्य कारण म्हणजे ही गाय नाहीं हें घोडं आहे."

... त्याची वाट पहात आहे!

कडाक्याच्या थंडींत एके दिवशीं सकाळीं गुंडोपंत बागेंत ऊन खाण्यासाठीं गेले. चांगलासा बांक पाहून त्यांनीं त्यावर आसन ठोकलें. जवळच एक मुलगा हिरवळीवर पडून त्यांच्याकडें टक लावून पहात असल्याचें त्यांच्या ध्यानांत आलें. सहृदपणें त्यांनीं मुलाला विचारलें, "काय बाळ, खेळायला कां जात नाहीस ?"

"जावसंच वाटत नाहीं आज." मुलानें उत्तर दिलें.

"अरेच्या, मोठी गंमतच आहे." गुंडोपंत उद्‌गारले, "मला वाटतं, तुझी तब्येत ठीक नसावी. पाहूं बरं तुझ्या अंगात ताप आहे का ?"

"खरं सांगू का बाबा ?" मुलानें म्हटलें, "मी तुम्ही बांकावरून कधीं उठतां त्याची वाट पहात आहे दहा मिनिटापूर्वी ह्या बांकाला माळी रंग देऊन गेलेला आहे."

धंदा

पान ३ वरून चालूं

'नुसता यायचा.. पैसे मागायचा. परवां आला होता... मुलगी वारली त्याची....म्हणून पैसे नेले.'

भुकादम आणि त्याची माणसं एकमेयांना खुणावूं लागले. मग मुकादम मला म्हणाला, 'साहेब, तुम्हांला बनवलं त्यानं. अहो, त्याची मुलगी जिवंत आहे. त्याला संवयच आहे. कधीं सांगतो मुलगी आजारी... कधीं सांगतो मुलगी मेली. मुलींचं नांव सांगून पैसे उकळतो आणि दारू पितो.'

ऐकतां ऐकतां माझ्या जिवाचा संताप होऊं लागला. खरंच का तो तसा असेल ? कसा आणि कुणावर बिश्वास ठेवावा ? त्यानें तर माझ्या पायाची शपथ घेऊन मुलगी आजारी असल्याचें सांगितलें होतें त्याचें काय ? खोटी शपथ सुद्धां त्यानं घेतली पुनः त्याचं तोंडही मला पहायचं नाहीं.

'तो असाच माणूस आहे साहेब... पसेच हवे होते तर मुलीला कशाला मारायचं... सरळ मागायचे

'जाऊं द्या... आम्ही मूर्ख तुमच्यासारखे लोक येतात... जें सांगतात त्यावर आम्ही विश्वास ठेवतों. तुम्ही मोठ्या आर्जवानं सांगता जगांत माणुसकी नाहीं पण अशा माणसाला कसली माणुसकी दाखवावी ? सांगा तुमच्या चिमणला, पुनः इथं पाऊल टाकलंस तर याद राख... तंगडी तोडून टाकीन.'

'यायचा नाहीं साहेब आतां तो...'

'कां ?'

'अहो तुमच्यासारखा दुसरा कुणी सज्जन भेटला असेल त्याला.

'म्हणजे ?'

'अहो, धंदाच त्याचा तो.... काय करणार ?... म्युनिसिपालिटींत हजार ऐंशी रुपये मिळणार. वाढत्या महागाईंत खर्च भागणार कसा ! मग माणसाला कांहींतरी जोडधंदा करावा लागतो गयावया करावी लागते. पोटासाठीं खोटंही बोलाव लागतं साहेब.'

मुकादमाच्या डोळ्यांत कारुण्य साकळलें. तेंच कारुण्य जें मला प्रथम चिमण्याच्या डोळ्यांत दिसलें होतें

मनांत म्हटलं, पुरें... आतां पुनः तेंच सगळं ऐकावं लागणार. मी तेथून काढतां पाय घेतला. ●●